

Poselství Svatého otce Františka ke 4. světovému dni chudých

23. neděle v mezidobí, 15. listopadu 2020

Podej svou ruku chudákovi (srov. Sir 7,32)

Podej svou ruku chudákovi (srov. Sir 7,32). Starobylá moudrost učinila tato slova posvátným zákonem, kterým je třeba se v životě řídit. Dnes v plné síle zaznívají znovu, aby nám pomohla zaměřit pohled na podstatu a překonat bariéry lhostejnosti. Chudoba má různé tváře a v každé situaci vyžaduje zvláštní pozornost: v každé z těchto tváří se můžeme setkat s Ježíšem, který sděluje, že je přítomen v těch nejslabších bratřích (srov. Mt 25,40).

1. Vezměme do rukou Knihu Sírachovcovu, jednu z knih Starého zákona. Najdeme tu slova moudrého učitele, který žil přibližně dvě stě let před Kristem. Hledal moudro, díky kterému by se lidé zlepšili a šli by k podstatě života. Bylo to v době, kdy byl izraelský národ tvrdě zkoušen, v době bolesti, nářku a bídy, kterou zapříčinily nadvlády cizích mocností. Sírach byl mužem silné víry zakořeněný v tradici otců, jeho první myšlenkou bylo obrátit se k Bohu a požádat ho o dar moudrosti. A Pán se svou pomocí neotálel.

Již na prvních stránkách knihy přináší Sírachovec své rady pro konkrétní životní situace. Jednou z nich je chudoba. Sírach trvá na tom, že v nesnázích je třeba důvěřovat Bohu: „Kroť své srdce a vytrvej, nedej se strhnout v době protivenství. Přimkni se k němu a neodvracej se, abys byl povýšen, až přijde tvůj konec. Přijmi vše, co tě potká, buď trpělivý, střídá-li se tvoje soužení. Vždyť zlato se tříbí v ohni a lidé milí Bohu v peci pokoření. Věř Bohu, a on se tě ujme, jdi po přímé cestě a důvěřuj v něho. Vy, kteří se bojíte Pána, čekejte na jeho slitování a neodbočujte, abyste nepadli“ (2,2-7).

2. Na stránkách postupně nacházíme souhrn rad, jak jednat v těsném spojení s Bohem Stvořitelem, který miluje své tvorstvo, je spravedlivý a stará se o všechny své děti. Nepřetržitě se zaměřovat na Boha však neznamená odvrátit svůj zrak od konkrétního člověka; tyto dvě skutečnosti jsou naopak úzce spojeny.

Dokladem toho je i úryvek, z něhož bylo převzato motto tohoto poselství (srov. Sir 7,29-36). Modlitbu k Bohu a solidaritu s chudými a trpícími od sebe nelze oddělit. Abychom mohli slavit takovou oběť, která bude milá Bohu, je zapotřebí uznat, že každý člověk, i ten nejubožejší a odmítaný, v sobě nese otisk Božího obrazu. Na této pozornosti vůči druhému je závislé Boží požehnání, které je přitahováno štědrostí prokazovanou chudému. Proto se čas pro modlitbu nikdy nemůže stát jakýmsi alibi pro to, že bychom zanedbali pomoc bližnímu v nesnázích. Opak je pravdou: Pánovo požehnání na nás sestoupí a modlitba dojde svého cíle tehdy, když je obojí provázáno službou chudým.

3. Toto starodávné učení je vysoce aktuální i pro nás! Vždyť Boží slovo překonává prostor, čas, náboženství i kultury. Velkorysost, která pomáhá slabému, utěšuje zoufalého, mírní utrpení, navrácí důstojnost těm, kdo o ni přišli, je podmínkou pro plnohodnotný lidský život. Rozhodnutí věnovat svůj život chudým, jejich nejruznějším potřebám, nemůže být podmíněno časem, který máme k dispozici, nebo soukromými zájmy ani odosobněnými

pastoračními a sociálními projekty. Nelze násilím udusit sílu Boží milosti kvůli narcistickým sklonům, které chtějí dát první místo vlastnímu „já“.

Mít zrak obrácený na chudého je těžké, ale více než jindy nezbytné, abychom svému osobnímu i společenskému životu dali správný směr. Není potřeba mnoho slov, jako spíše darovat konkrétní život a nechat se vést Boží láskou. Každým rokem se o Světovém dni chudých k této základní pravdě života církve vracím, protože chudí tu budou s námi stále (srov. Jan 12,8), aby nám pomohli přijmout Kristovu společnost v každodenním životě.

4. Každé setkání s chudým člověkem nás svým způsobem provokuje a klade nám otázky. Jak můžeme přispět k odstranění nebo alespoň zmírnění marginalizace chudých a jejich utrpení? Jak pomoci této duchovní chudobě? Křesťanské společenství je povoláno k tomu, aby zakusilo sdílení s druhými a uvědomilo si, že není správné delegovat tuto péči na někoho jiného. Abychom byli pro chudé oporou, je zásadní, abychom my sami žili evangelní chudobu. Nemůžeme být neteční k tomu, když je jakýkoli člen lidské rodiny vyháněn a odmítán. Chudí lidé se ve svém tichém nářku musí setkat s Božím lidem, který je v první linii vždy stále a všude, aby dal zaznít hlasu chudých, bránil je a byl s nimi solidární v situaci mnoha pokrytectví a nesplněných slibů a aby je zval k zapojení do života společenství.

Je pravda, že církev nemá k dispozici kompletní řešení, ale s Kristovou milostí nabízí své svědectví a projevuje svou účast. Vnímá svou povinnost stát se hlasem těch, kdo nemají základní podmínky k životu. Připomínat všem velkou hodnotu společného dobra je pro křesťany životním úsilím, které se naplňuje ve snaze nezapomínat na nikoho z těch, jejichž základní potřeby jsou opomíjeny.

5. Podaná ruka je projevem naší schopnosti konat skutky, které dávají našemu životu smysl. Kolik podaných rukou vidíme každý den! Stále častěji se, bohužel, stává, že úspěchanost nás vtahuje do víru lhostejnosti do té míry, že už nevidíme velké množství dobra, které mnozí každodenně v tichosti a velkodušně rozdávají. To nastane jen ve chvíli, kdy nás zaskočí události, které změňí běh našeho života. Tehdy naše oči dokážou vidět dobrotu světců, „kteří žijí vedle nás a kteří jsou odrazem Boží přítomnosti“ (*Apoštolská exhortace Gaudete et exsultate*,7), o nichž ale nikdo nemluví. Negativní zprávy zaplňují první stránky novin, internet i televizní obrazovky do takové míry, že se zlo zdánlivě stává svrchovaným vládcem. Není tomu tak. Ano, zlo a násilí, svévole a korupce v životě nechybí, avšak život je protkán i skutky úcty a velkodušnosti, které zlo nejen kompenzují, ale vedou nás, abychom ho dokázali překonávat, abychom byli plní naděje.

6. Podaná ruka je znamením: je bezprostředním znamením blízkosti, solidarity, lásky. V těchto měsících, kdy byl celý svět zachvácen virem, který přinesl bolest a smrt, zmatek a bezútěšnost, jsme mohli vidět mnoho podaných rukou; podaná ruka lékaře, který se stará o každého pacienta a snaží se najít správný lék; podaná ruka zdravotní sestry a bratra, kteří zůstávají mimo svou pracovní dobu, aby se starali o nemocné; podaná ruka těch, kteří pracují ve veřejné správě a zajišťují potřebné prostředky, aby zachránili co nejvíce životů; podaná ruka lékárníka, která v rizikovém kontaktu s lidmi vychází vstříc mnoha žádostem; ruka kněze, který s bolestí v srdci žehná; podaná ruka dobrovolníka, která pomáhá těm, kdo žijí na ulici, a těm, kdo sice mají střechu nad hlavou, ale nemají co jíst; podaná ruka lidí, kteří pracují, aby zajistili základní služby a bezpečí. A mohli bychom popsat další takové podané ruce, až bychom sestavili celý výčet dobrých skutků. Všechny tyto ruce bojovaly proti nákaze a strachu, jen aby poskytly podporu a útěchu.

7. Pandemie přišla náhle a zastihla nás nepřipravené, zanechala velký pocit nemohoucnosti a dezorientace. Ruka podaná chudému však nepřichází nečekaně. Spíše přináší svědectví, jak se připravit, abychom v čase potřeby chudého rozpoznali a pomohli mu. Na milosrdenství si nelze jen hrát. Je zapotřebí se v něm denně trénovat. Na začátku je třeba si uvědomit, jak my sami potřebujeme, aby nám někdo podal svou pomocnou ruku.

Doba, kterou prožíváme, zpochybnila naše mnohé jistoty. Připadáme si chudší a křehčí, protože jsme prožili pocit omezení a restrikcí svobod. Ztráta zaměstnání, ztráta nejbližších lidí, absence běžných mezilidských vztahů – to vše nám náhle otevřelo obzory, které jsme už přestávali vnímat. Otřáso se naše duchovní a materiální bohatství, uvědomili jsme si, že máme strach. Uzavření v tichu svých domovů jsme znovu pochopili, jak důležité je soustředit se na podstatu, hledat jednoduchost. Dozrála v nás touha po novém bratrství, které bude schopné vzájemné pomoci a vzájemné úcty. Toto je příhodný čas, kdy „musíme znovu pocítit, že se vzájemně potřebujeme, že neseme zodpovědnost jedni za druhé a za svět (...). Již příliš dlouho jsme žili v mravním úpadku, posmívali jsme se etice, dobrotě, víře, čestnosti (...). Taková destrukce veškerých základů společenského života nás nakonec přivede k tomu, že budeme jeden proti druhému hájit své vlastní zájmy, povede k novým formám násilí a krutosti a zabrání rozvoji opravdové kultury péče o životní prostředí“ (*encyklika Laudato sí'*, 229). Závažná ekonomická, politická a finanční krize neustane, dokud zůstaneme v letargii vůči zodpovědnosti, které si má být každý ke každému bližnímu a každému člověku vědom.

8. „Vztáhni svou ruku k chudákovi“ je výzvou ke zodpovědnosti a k bezprostřednímu úsilí každého, kdo se cítí být účasten stejného osudu. Je podnětem k tomu, abychom na sebe vzali tíhu těch nejslabších, jak připomíná sv. Pavel: „Spíše si navzájem posluhujte láskou. Celý Zákon totiž ve své plnosti je obsažen v jediné větě: 'Miluj svého bližního jako sebe'. Jeden druhého břemena neste“ (Gal 5,13-14; 6,2). Apoštol nás učí, že svoboda, která nám byla dána skrze smrt a vzkříšení Ježíše Krista, je pro každého z nás zodpovědností, abychom se dali do služeb druhým, zvláště nejslabším. Nejde tu o dobrovolné rozhodnutí, ale o podmínku pravé víry, kterou vyznáváme.

Na pomoc nám znovu přichází kniha Sírachovcova: navrhuje nám konkrétní skutky, kterými pomůžeme nejslabším. Používá také působivé obrazy. Nejprve se zamýšlí nad slabostí těch, kdo jsou smutní: „Nevyhýbej se plačícím“ (7,34). Období pandemie nás donutilo k násilné izolaci, dokonce nám zabránilo být nablízku přátelům a známým a tišit ty, kdo utrpěli ztrátu svých blízkých. Svatopisec dále píše: „Neváhej navštívit nemocného“ (7,35). Nemohli jsme být vedle toho, kdo trpí, uvědomili jsme si vlastní křehkost. Boží slovo nás zkrátka nenechává nikdy v klidu a stále nás pobádá ke konání dobra.

9. Slova „vztáhni svou ruku k chudému“ poukazují na kontrastní postoj těch, kdo mají ruce vraženy hluboko v kapsách a neustrnou se nad chudobou, jejímiž spolupachateli často jsou. Lhostejnost a cynismus jsou totiž jejich každodenním chlebem. Je to velký rozdíl v porovnání s velkodušnou náručí těch, které jsme popsali. Vidíme natažené ruce, aby se rychle dotýkaly klávesnice počítače a převáděly velké sumy peněz z jedné části světa do druhé, aby vytvářely bohatství několika oligarchů a bídu mnohých, nebo aby zapříčiňovaly bankrot celých národů. Jsou tu ruce, hromadící peníze prodejem zbraní, které jiné ruce, včetně dětských, používají, aby zasévaly chudobu a smrt. Jsou tu ruce, které v pološeru směňují dávky smrti, aby se obohatily a žily v luxusu a v pomíjivé nezřízenosti. Jsou tu ruce, které v pokrytecké formální slušnosti vydávají zákony, které samy nedodrží.

V těchto souvislostech „vyloučení stále čekají, rozvinula se globální lhostejnost, která má za cíl udržet životní styl, jenž druhé vylučuje, a získávat nadšení pro tento egoistický ideál. Téměř bez povšimnutí ztrácíme schopnost zakoušet soucit tváří v tvář bolestným výkřikům druhých, již nepláče nad bídou druhých ani nás nezajímá péče o ně, jako by to všechno byla odpovědnost, která nám nenáleží a netýká se nás (*Evangelii gaudium*,54). Nebudeme moci dojít spokojenosti, dokud se ruce, které zasévají smrt, nepromění v nástroje spravedlnosti a pokoje pro celý svět.

10. „Ve všem, co děláš, pamatuj na konec“ (Sir 7,36). Těmito slovy uzavírá Sírach svou úvahu. Text nabízí dvě možné interpretace. První poukazuje na skutečnost, že je zapotřebí mít na paměti konečnost našeho života. Myšlenka na společný úděl nám může napomoci k tomu, abychom vedli život, ve kterém se budeme snažit být pozorní vůči těm, kdo jsou nejchudší, kdo neměli stejné možnosti jako my. Pak je tu ještě druhá interpretace, která zdůrazňuje spíše konec a cíl, ke kterému každý směřuje. Je to konec našeho života, který požaduje projekt, který je třeba naplnit, a cestu, po které je třeba neúnavně jít. Cílem každé naší činnosti nemůže být nic jiného než láska. To je cíl, ke kterému jsme se vydali, a nic nás od něho nesmí odvrátit. Tato láska znamená dělit se s druhými, věnovat se, sloužit. Vychází z vědomí, že my jako první jsme milováni a stvořeni z lásky. Tento smysl se ukazuje ve chvíli, kdy se dítě setkává s matčiným úsměvem a vnímá, že je milováno už jen proto, že existuje. I úsměv, o který se podělíme s chudým člověkem, je zdrojem lásky a umožňuje žít život v radosti. Kéž se tedy podaná ruka obohatí úsměvem toho, kdo svou přítomností a nabízenou pomocí druhé nezatěžuje, ale raduje se už z pomyslení, že může žít jako Kristův učedník.

Na této cestě každodenního setkání s chudými nás doprovází Matka Boží, která je více než každá jiná matka Matkou chudých. Panna Maria poznala zblízka potíže a utrpení vyhnanců, protože sama dala život svému synu v chlévě. Kvůli Herodovým hrozbám utekla s Josefem, svým snoubencem, a malým Ježíškem, do jiné země. Uprchlíky život poznačil na několik let Svatou rodinu. Kéž se tyto milované děti a všechny, kdo jim v Kristově jménu slouží, spojí v modlitbě k Matce chudých. Modlitba ať promění podanou ruku v objetí a sdílení nalezeného bratrství.

Dáno v Římě 13. června 2020, v den liturgické památky sv. Antonína z Padovy

FRANTIŠEK